

דברי תורה

מאת נ"ק מרן אדמו"ר שליט"א שנאמרו שבת פרשת בא תשע"ז לפ"ק

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תתקס"א

בסעודה שלישית

פרעה שהיה בימי משה, הוא אמה וקנו אמה וכו' ע"ש, ואם קומתו היתה אמה, נמצא אם כן שמדת פסיעתו היתה שליש אמה. נמצא לפי זה שנבוכדנצר הלך ארבע אמות בארבע פסיעות, ופרעה הלך ארבע אמות בשתיים עשר פסיעות.

ובזה יבוא החשבון על נכון, כי אחר שנבוכדנצר נטל בשכר ארבע פסיעות, שישתעבדו ישראל אצלו שבעים שנה, אם כן לפרעה שסך פסיעותיו בארבע אמות כפול שלשה, בדין היה שיטול שכרו ג' פעמים יותר, ועל כן נשתעבדו ישראל אצלו שלש פעמים שבעים שנה, דהיינו רד"ו שנה ודפח"ח.

הרי לנו כי עבור כל ארבע פסיעות לוויה לכבוד צדיק זוכין לשכר של שעבוד שבעים שנה של אומה שלימה. ומעתה אם היה פרעה מכבד ומלוח את משה מביתו בדרך כבוד היה זוכה שוב לשכר כזה. אך פרעה התנהג כעת בעזות, שגירש אותם מביתו, ואמר לו לך מעלי, השמר לך אל תוסף ראות פני, על כן אמר לו משה 'כן' דברת, בדיבור הזה הפסדת ריוח של שבעים שנה (מספר כ"ן), שהיית יכול להרויח אם היית מתנהג בדרך כבוד.

ומאמר חז"ל זו היא חיזוק ועידוד גדול לנו, עד כמה אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, וכמה שכר נותן ה' גם לרשעים עבור פסיעות אחדות לכבוד ה'. ואמרו (שם) ששאל ירמיה את ה' על הצלחתו של נבוכדנצר, מדוע דרך רשעים צלחה (ירמיה יד-א), והשיב לו ה' ומה בשכר ארבע פסיעות ששילמתי לאותו רשע שרץ אחר כבודי אתה תמיה, כשאני משלם שכר לאברהם יצחק ויעקב שרצו לפני כסוסים על אחת כמה וכמה ע"כ. והרי אין גם אחד מישראל שאינו פוסע יום יום מאות ואלפים פסיעות לכבוד ה' ומצותיו, עד כמה יוגדל שכר ישראל לעתיד. ואולי מטעם זה נאמר על יום חורבן בית מקדשינו, קרא עלי מועד (איכה א-טו), ומבואר בפוסקים דלכמה ענינים הוי כמו יום טוב. ואין אומרים בו תחנון, ואין נופלים על פניהם, משום דמקרי מועד (ש"ע א"ח סימן תקנט-ד). והיינו שכאשר

ויאמר לו פרעה לך מעלי, השמר לך אל תוסף ראות פני, כי ביום ראותך פני תמות. ויאמר משה כן דברת, לא אוסף עוד ראות פניך (י-כא). וצריך ביאור הלשון 'כן' דברת. ונראה דהנה להלן בפרשתנו כתיב, ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה (יב-מ). ופירש רש"י שהחשבון הזה היא משנגזרה הגזירה בברית בין הבתרים, אבל במצרים לא היו רק ר"י שנה.

וכתב בספר בית שמואל על התורה (מבנו של בעל הסמיכות חכמים זצ"ל), בטעם שהיו במצרים מספר ר"י שנה דייקא. דאיתא בגמרא (סוטה מו): אמר רבי יהושע בן לוי בשביל ארבעה פסיעות [ובתנא דבי אליהו זוטא (פרק טז) הגירסא ארבע אמות] שלוה פרעה את אברהם, שנאמר (בראשית יב-ב) ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אותו, נשתעבד בבניו ארבע מאות שנה ע"כ. ומצינו כיוצא בה בנבוכדנצר דבשכר ארבע פסיעות שרץ עבור כבוד ה' זכה שנשתעבדו ישראל אצלו, וכמו שאמרו (סנהדרין צו). על מה שנאמר (ישעיה לט-א) בעת ההוא שלח מרודך בלאדן מלך בבל ספרים וכו', דכי חלה חזקיהו ואיתפח [נתרפא], אמר איכא גברא כי האי ולא בעינא לשדורי ליה שלמא. כתבו ליה, שלמא למלכא חזקיה, שלם לקרתא דירושלם, שלם לאלקא רבא. נבוכדנצר ספריה דבלאדן הוה, ההיא שעתא לא הוה התם, כי אתא אמר להו היכי כתביתו, אמרו ליה הכי כתבינן, אמר להו קריתו ליה אלקא רבא וכתביתו ליה לבסוף. אמר אלא היכי כתובו, שלם לאלקא רבא, שלם לקרתא דירושלם, שלם למלכא חזקיה. אמרי ליה קריינא דאיגרתא איהו ליהווי פרוונקא, רהט בתריה [דשליח], כדרהיט ארבע פסיעות אתא גבריא לאוקמיה. אמר רבי יוחנן אילמלא בא גבריא להעמידו, לא היה תקנה לשונאיהם של ישראל [שהיה שכרו מרובה והיה לו רשות לאבד שאריתנו] ע"כ.

והנה מדת פסיעת אדם בינוני היא אמה (עיין עירובין מב. וברש"י שם ד"ה פסיעה בינונית), שהיא שליש קומתו, דאדם בינוני הוא שלש אמות (עיין שם מח.). והנה חז"ל אמרו (מועד קטן יח.)

שנה הללו לא היה הצער אלא בסופו, הר"י שנה שהיו במצרים, כי שנות יצחק ויעקב לא היו בצער השיעבוד, אף שגם הם נכללו בגזירת של גר יהיה זרעך בארץ לא להם.

אמנם באמת מבואר בילקוט (ריש פרשת שמות עה"פ ויהי) שקושי השיעבוד לא סבלו רק פ"ו שנה משנולד מרים, ומטעם זה קרא עמרם את שמה מרים, על שם וימררו את חייהם בעבודה קשה (א-יד). וזהו ויהי מקץ שלשים וכו', שהצער היה רק ב'קץ' הימים של הגזירה, הפ"ו שנים האחרונים במצרים.

והנה מבואר בדברי האר"י ז"ל (בשער הפסוקים ולקוטי תורה בפרשתינו) דבאמת היו ראויין ישראל להיות בגלות מצרים ת"ל שנה, נגד ה' פעמים שם אלקים, שהם שורש הדינים, וריחם ה' עליהם שלא היה השיעבוד במצרים רק פ"ו שנה נגד שם 'אלקים' פעם אחת. ומטעם זה נזכר ה' פעמים שם אלקים בפסוק (שמות ב-ג) ותעל שועתם אל האלקים וגו', וישמע אלקים וגו', לרמוז שתכלית השיעבוד היתה להמתיק ה' שמות 'אלקים' ע"ש. ולפי זה כתב בתורת חיים (חולין צב.) דלכך תיקנו חז"ל לשתות בליל פסח ארבע כוסות (פסחים טז.), כי 'כוס' בגמטריא פ"ו כמספר 'אלקים', וה' ויתר על ד' פעמים פ"ו שנים שלא נשלם השיעבוד, וזה מרומז בהארבע כוסות שאנו שותים להודות על הגאולה.

ואם כן מהת"ל שנה של הגזירה, ויתר ה' על ארבעה חלקים, ולא סבלנו צער רק חלק חמישית, פ"ו שנה האחרונות של שיעבוד מצרים. ועל כן רימזו הכתוב, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, שהצער היה רק בסופן של השנים הללו. והנגינה על זה רביעי', כי ארבעה חלקים הראשונות לא היו בצער, רק ויהי מקץ, כשנשלם ארבעה חלקים מהגלות, והתחילו הפ"ו שנים האחרונות, או סבלו ישראל צער ממהירות השיעבוד.

והנה בתורת חיים שם האריך לבאר יותר, דאיתא בירושלמי (פסחים יא.) דהארבע כוסות הם כנגד ארבעה כוסות של פרעה (בראשית מ-א), וכוס פרעה בידי, ואשחט אותם אל כוס פרעה, ואתן את הכוס על כף פרעה, ונתת כוס פרעה בידו ע"ש. ולכאורה מה ענין חלומו של שר המשקים עם ארבע כוסות של פסח. אך על ידי חלום זה שפתר יוסף למלוך על מצרים, ועשה הכנה לקראת גאולתם של ישראל ממצרים, לכן רימז לו שעתידין להגאל לפני שישלימו בשיעבוד הקשה ד' פעמים פ"ו שנה, ועתידין לשתות בליל פסח ד' פעמים כו"ס.

ולכן כשיצא יוסף למלוך עשה הכנה לדבר הזה, והוא מה שנאמר (בראשית מז-ב) ויקן יוסף את כל אדמת מצרים לפרעה. ושוב אמר להם (מז-ג) הן קניתי אתכם היום ואת אדמתכם לפרעה, הא לכם זרע וזרעתם את האדמה, והיה בתבואות ונתתם חמישית לפרעה, וארבע הידות יהיה לכם וגו', וישם אותה יוסף לחוק עד היום הזה על אדמת מצרים לפרעה לחומש ע"כ. ולכאורה הלא היה מספיק שהחוק הזה יהיה קיים רק בשנות הרעב, ולמה חקק אותה 'עד היום הזה'?

מתבוננים שלכל זה זכה נבוכדנצר בשביל ארבע פסיעות שהלך לכבודו של מקום, אנו מתמלאים שמחה מטוב הצפון עבורנו לעתיד.

*

והנה להלן נאמר, ויהי בשלח פרעה את העם וגו' (יג-יז), והנגינה מונח זרקא סגול. ונראה דאיתא במדרש (שמו"ד כ-ט) כששלח פרעה את העם מי צווח ווי, פרעה וכו', משה וכו' ע"ש. ויש לומר דכל ישראל צווחו ווי, דאיתא במכילתא שם (ובילקוט רמז רכו) ויהי בשלח, אין שילוח בכל מקום אלא לוייה שנאמר (בראשית יד-לז) ואברם הולך עמם לשלחם, וישלחם יצחק וגו' (שם כו-לא), הרי דפרעה לוייה את ישראל בצאתם ממצרים. וכתב בפני דוד להחיד"א (אות טו) כי השיג פרעה שבשביל ד' פסיעות שלוח פרעה לאברהם נשתעבד בבניו, אם כן גם בשכר לוייה זו יזכה לשעבדם ע"ש. ועל כן ויהי בשלח פרעה את העם, צווחו משה וכל ישראל ווי, שיתכן שיזכה עוד הפעם לשכר כזה.

ובאמת אין הקב"ה מקפח שכר כל בריה, ואם כי לא יתכן לשעבד את ישראל תחתיו, כי נשלמה כבר הגזירה על ישראל, מכל מקום זכה עבור זה לשכר אחרת, וכדאיתא במכילתא שם, ומה שכר נטלו על כך, לא תתעב מצרי וגו' (דברים כג-ג) ע"ש. והנה שם נאמר, לא תתעב מצרי, [וברש"י ואף על פי שזרקו זכוריהם ליאור, מה טעם, שהיו לכם אכסניא בשעת הדחק] כי גר היית בארצו, בנים אשר יולדו להם דור שלישי, יבוא להם בקהל ה' ע"כ. ואם כן בשכר לוייה זו של בשלח פרעה את העם, זכה שהגם שהרשיע לישראל בוריקת זכוריהם ליאור, מכל מקום דור שלישי יבא להם בקהל ה'. וזה מרומז בהנגינה 'זרקא סגול', שאף על פי שזרקו ילדי ישראל ביאור, סגול היא שלשה נקודות, דור שלישי יבא להם בקהל ה'.

ופרשה זו היא גם כן מוסר השכל, וזה נוגע בין איש לאשתו, ובין אחים, או אוהבים ידידים שנים רבות, ושוב פגע אחד בחבירו ועשה עוולה כנגדו, אז נשכח כל הטוב שנהנו זה מזה, שנים רבות של אלפי טובות אין עליהם עוד שום הכרת הטוב, ונעשים לפעמים שונאים זה לזה. והרי התורה צוותה לנו, שגם להמצרים שהרגו את ילדינו, אין לתעבם, ולזכור על השנים הקודמות שהיו לנו שם אכסניא בשעת הדחק, ולא לשכוח הימים הטובים הללו.

*

והכתוב אומר, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, ויהי בעצם היום הזה, יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים (יב-מא). ובאור החיים הק' הקשה, 'ויהי' מקץ וגו', שלא אמר הכתוב מה היה, ואם נתכוין על היציאה, הרי חזר ואמר פעם ב' ויהי בעצם. עוד צריך לדעת מה צער ירמוז בתיבת ויהי. ואולי כי יגיד הכתוב וכו' כי הצער שהיה לישראל במספר המוזכר למעלה דכתיב ומושב בני ישראל וגו', לא כל הזמן ההוא, אלא מקץ ע"כ. ובפשוטו הכוונה כי מהארבע מאות

מצרים ובין ישראל (יא-ד). ויש להבין סיום הכתוב, הלא גם בשאר המכות הפלה ה' בין מצרים לישראל, ולמה נאמר כאן, כאשר לא יחרץ כלב לשונו, 'למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל'. - גם להבין מה שאמר ה' ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה וגו' (יב-ב), וביאר בעל ההגדה, אני ולא מלאך אני ולא שרף וכו'. למה הטריח ה' עצמו כביכול, ולא מסר גם זה למשרתיו עושי רצונו, כמו בשאר המכות.

ונראה דאיתא בגמרא (חולין ז:) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו (דברים ד-לה), אמר רבי חנינא ואפילו כשפים [אינן מלבדו, כלומר שלא מדעתו, שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו לאדם]. ההיא איתתא דהות קא מהדרא [מחזרת וטורחת שלא יבין] למישקל עפרא מתותיה כרעיה דרבי חנינא [ולעשות לו כשפים להמיתו], אמר לה שקולי, לא מסתייעא מילתיך, אין עוד מלבדו כתיב. ופריך והאמר רבי יוחנן למה נקרא שמן כשפים שמכחישין פמליא של מעלה, [נטריקון מכחישים פמליא של מעלה, שלא גזרו על אדם זה למות, והוא מת על ידי כשפים], ומשני שאני רבי חנינא דנפישא זכותיה ע"כ. ויש להבין דהרי צדיקים כרבי חנינא מועטים המה, ואיך פסיק וקאמר אין עוד מלבדו ואפילו כשפים, דהא לרובא דעלמא כשפים מכחישין כח פמליא של מעלה.

ונראה כי הנה ה' מסר הנהגת העולם לצבא השמים, משרתיו עושי רצונו, ובית דין של מעלה דנים את בני האדם לטוב או להיפוך, והכל נמסר למזלות ומלאכי מעלה שינהיגו את העולם. אך צדיקים זוכין שהם תחת הנהגת ה' עצמו, וכמו שאמר דוד (תהלים יז-ב) 'מלפניך' משפטינו יצא, שלא ימסרנו למלאכי מעלה. והנה מי שמושגח משרי מעלה, יש כח בכשפים שמכחישין כח פמליא של מעלה, שיכולים לשנות גזירתם בכשפים, אבל המושגח מה' עצמו, או אין עוד מלבדו, כי גדול ה' על כל האלהים, ואין שום כח יכול לבטל דברו. ורבי חנינא נפישא זכותיה, והשיג כי מושגח הוא מאת ה', ועל כן לא חש לכשפים, כי אין עוד מלבדו, ואין הוא נמסר לפמליא של מעלה שכשפים מכחישין את כחם.

וביתר ביאור יש לומר, על פי מה שאמרתי בחלומי בשבוע העל"ט, לבאר מה שאמר הכתוב במצות צדקה, נתן תתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך (דברים טו-ז), וכמה פוסקים סבירא להו דיכולים לנסות בזה את ה', ובחנוני נא בזאת וגו', אם לא אפתח לכם ארובות השמים, והריקותי לכם ברכה עד בלי די (מלאכי ג-ז). ולכאורה הא קיימא לן [קידושין לט.] דשכר מצוה בהאי עלמא ליכא, ומה רב טובך אשר צפנת ליראיך, ולמה יצתה מצוה זו שהבטיח הכתוב, כי בגלל הדבר הזה יברכך ה'.

אך הענין הוא, כי באתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא, וכל פעולה שהאדם עושה למטה, מעורר מדה זו למעלה. וכמו שפירשו (תהלים קכא-ה) ה' צלך, כי ה' הוא הצל של האדם, כמו שרואין בהצל שנוטה תמיד צלו כפי תנועתו

אך יוסף נתחכם לחוקק חוק שאם אדם חייב פרעון חוב לפרעה, אינו צריך לשלם לו רק חמישית, וארבעת החלקים נשארים בידו. ובוה הדריך דרך שתהיה נוגע לשיעבוד ישראל במצרים, שהגם שהשיעבוד צריכה להיות ת"ל שנה, לא יהיו צריכים לשלם לפרעה רק חמישית מזה, פ"ו שנה, כי זהו מחוקי המדינה, ודינא דמלכותא דינא ע"כ. (וכן הוא בראש דוד להחיד"א (פ' שמות), ובהגדה שמחת הרגל (לימוד ג' טעם י"ב. ועיין במגלה עמוקות (פ' יגש) שכתב, דוהו הסוד של ונתתם חמישית לפרעה).

ולכן אחר שהודיע לנו הכתוב, ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה, שויתר ה' על צער השיעבוד ארבעה חלקים, ורק מקץ השלשים שנה וארבע מאות שנה, בפ"ו שנה האחרונות היה צער ולא יותר, אמר הכתוב, ויהי בעצם היום הזה, שנתעצם אז החוק שנתן יוסף שאין צריכין ליתן לפרעה רק חלק חמישית מהחוב, וחוקק אותה יוסף 'עד היום הזה', וכאשר נשלם רק החומש מהשיעבוד, יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים.

*

ובזה יתבאר גם כן הנגינה על הכתוב, וימררו את חייהם בעבודה קשה (שמות א-יד), קדמא ואולא מונח רביעי, וידועים בזה דברי הגר"א זצ"ל דקושי השיעבוד השלים הזמן, ועל ידי וימררו את חייהם, הקדימו ללכת קודם הזמן ע"כ. ונראה עוד, דלכאורה יש להבין, הרי הגזירה היתה ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה (בראשית טו-ג), ולא איש א-ל ויכזב וכן אדם ויתנחם, ואיך נחסר מהעינוי של ארבע מאות שנה. אך מבואר ברמב"ן שם בפירושו הכתוב, כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו אותם, ארבע מאות שנה, כי מקרא זו מסורס, ושיעורו כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ארבע מאות שנה, ושוב אמר ועבדום וענו אותם, ולא פירש כמה ימי העבדות והעינוי ע"כ. והיינו שיש להקדים תיבות 'ארבע מאות שנה' לרישא דקרא, כי רק הגירות נגזר שיהיה ארבע מאות שנה, אבל גזירת ועבדום וענו אותם, לא נאמר עלה זמן. וה' מתחלה לא חייב אותם בזה רק מספר שנים כפי רצונו ית"ש.

ובסופו של הדברים ריחם ה' על עמו, והיה להם מנוחה מעבדות ארבעה חלקים מהזמן של ת"ל שנה, ורק פ"ו שנים האחרונות מררו את חייהם, כמספר אלקי"ם חדא זמנא. ולכן בתחלת השיעבוד כאשר סיפרה תורה וימררו את חייהם בעבודה קשה, שזה היה רק בסופו של הגלות, בא הנגינה לבאר, כי 'קדמא ואולא', המספר של 'ארבע מאות שנה' הנאמר בהגזירה יש להקדימו לראשית הכתוב, שזה קאי רק על 'כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם', ולכן 'מונח רביעי', היה להם מנוחה ארבע חלקים ממספר הת"ל שנה, כי לא נאמר זמן על חלק הגזירה של ועבדום וענו אותם.

*

ויאמר משה כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים, ומת כל בכור וגו', ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו למאיש ועד בהמה, למען תדעון אשר יפלה ה' בין

וקולן היה הולך בכל ארץ מצרים מהלך ארבעים יום, ומשה שותקן, ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו ע"ש.

ומעתה מובן שפיר, מה שלא מסר ה' יציאתם ממצרים ביד משרתיו עושי רצונו, כי כחם של מצרים היה בכשפים, כי עשרה קבין כשפים ירדו לעולם ותשעה נטלה מצרים (קידושין מט:), והם מכחישין כח 'פמליא של מעלה', ואין להם כח נגד הכשפים, ולכן ועברתי בארץ מצרים 'אני' ולא מלאך, ובוזה ינטל כחם, כי אין עוד מלבדו ואפילו כשפים, ועל כן הלך ה' לפניהם, להעביר כח הכשפים של מצרים. וזהו שאמר הכתוב ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו, היינו גם אותן הכלבים שהעמידו בכישוף יתבטל מהם כחם, הגם שהם מכחישין פמליא של מעלה, אבל כעת יעבור ה' לפניהם, וכנגדו אין עוד מלבדו, ובוזה 'תדעון כי יפלה הויה' דייקא בין מצרים ובין ישראל, אני ה' ולא אחר.

*

ובזה נראה לבאר מה שאמרו ישראל בשירת הים, אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורוכבו רמה בים וגו', זה א-לי ואנוהו וגו' (טו-א). ויש להבין כפל הלשון גאה גאה, ובתרגום אתגאי על גותניא. גם מה שאמר 'רמה' בים, הוי' להו למימר 'ירה' בים. וכבר דקדק רש"י בזה, ופירש שהמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעומק ע"ש. ונראה דאיתא בילקוט (פ' בשלח רלה) היו המצריים עושיין כשפים ועוליין מן הים, אמר הים פקדון שהפקיד לי הקב"ה היאך אניחנו, מיד היו המים רציין אחר כל מצרי ומצרי ומורידין לים, שנאמר (יד-כו) ומצרים נסים וגו', לקראתם לא נאמר אלא לקראתו, של כל מצרי ומצרי. שני מכשפים היו במצרים יוחני וממרא, ועשו להן כנפים בכשפים ופרחו באויר ונתלו ברומו של עולם. אמר גבריאל ברוב גאונך תהרוס קמייך (טו-י), מיד אמר הקב"ה למיכאל לך ועשה בהם דין. תפסן מיכאל בציצית ראשן וקעקען על פני הים, הדא הוא דכתיב (תהלים עד-ג) אתה פוררת בעוז ים שברת ראשי תנינים על המים ע"כ.

וזהו שרמוזו ישראל בשירתם, אשירה לה' כי גאה גאה, שהקב"ה גאה גם על ראשי המכשפים שבמצרים, שהגביהו עצמם לעוף בשמים שלא יטבעו בים, כאשר סוס ורוכבו 'רמה' בים, שיוחני וממרא הגביהו עצמם לרום כדי לברוח משם, אז הגביה ה' כביכול עצמו כנגדם להורידם להים. ולכאורה איך נהייתה כזאת, הלא כשפים מכחישין פמליא של מעלה, על כן היו מראין באצבע ואמרו 'זה א-לי', הקב"ה נמצא כאן ולא שלוחיו ומשרתיו, ועליו נאמר אין עוד מלבדו אפילו כשפים. ומה שגאה גאה על הסוס ורוכבו שהרימו עצמם בעמדם על הים, זה מראה באצבע כי ה' בעצמו אתנו, ואין זה רק מפמליא של מעלה.

של האדם, כן היא הנהגת ה' עם האדם, שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו (סוטה ח:). ולכן כאשר האדם מתחסד עם חבירו, שמרחם עליו ונותן לו די מחסורו אשר יחסר לו, פותח בזה צינור למעלה שירחמו גם עליו, ולעשות עמו חסד חנם, והריקותי לכם ברכה. ואין זה השכר על מצות צדקה שעשה, שזה שמור למעלה, אלא השפעה זו היא מצלו, כי ה' צלך, שמתערר כנגדו מדה זו שמתנהג בה. והרי אפילו גבי פורענות אמרו (שם) דבמדה שמודד מודדין לו. ולכן אמר נתן נתן לו, ולא ירע לבבך בתתך לו, והתורה מבטיחו שאם ייטיב לאחרים יתנהגו כן עמו גם מלמעלה במדה זו, ובגלל הדבר הזה יברכך ה' אלקיך בכל מעשיך ע"כ.

וזהו הענין שסיפרו חז"ל (בבא קמא ג.) מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול, באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא, שעה ראשונה אמר להם שלום, שניה אמר להם שלום, שלישיית אמר להם עלתה. אמרו לה מי העלך, אמרה להם זכר של רחלים נודמן לי חקן אחד מנהיגו. אמרו לו נביא אתה, אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי, אלא כך אמרתי דבר שאותו צדיק מצטער בו יכשל בו זרעו ע"כ. ולכאורה הרי מצינו הרבה פעמים שיש צדיק ורע לו (ברכות ז.), כי השכר על דברים טובים הם צפונים למעלה. ועל כרחך דאין זה משכר מצוה, אלא זהו הנהגת העולם של ה' צלך, שהגם שאפילו צדיק יתכן שיושפע לו רע מן השמים, אבל לא במדה זו שהוא דבוק בו, ולא יתכן דבר שאותו צדיק מצטער בו שיכשל בו, כי במדה שמודד בה מודדין לו.

וכמו כן הצדיק שאינו מסיח דעת מה', ומקיים שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טו-ח), ומקיים השלך על ה' יהבך, שהוא דבוק תמיד בה' במחשבתו, אז לעומת זה מעורר למעלה כי ה' עצמו משגיח עליו תמיד, כי זהו הצל ממעשיו, הוא אינו מסיח דעתו מה', ולעומת זה אין ה' מסיח דעת ממנו. ובמדריגה זו היה רבי חנינא, ועל כן לא היה מושגח מהפמליא של מעלה, שכשפים מכחישין אותו, אלא מושגח מה' עצמו, ואז אין עוד מלבדו, אפילו כשפים.

והנה מצינו ביתרו, ויחד יתרו על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל אשר הצילו מיד מצרים (יה-ח). וברש"י עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא (מכילתא) ע"כ. ומבואר בש"ך על התורה (שמות א-ג) שמצרים היתה סתומה בכל מיני כשופים כדי שלא יצא שום אחד מהם. ולכן בכל ספר בראשית אומר 'מצרימה' במ' פתוחה בסופה, ומפסוק ויעבידו מצרים את בני ישראל (א-ג), כתיב 'מצרים' במ"ם סתומה בסופה, שאי אפשר לצאת ע"ש. ובילקוט ראובני (בפרשתנו) כתוב, שעשו מצרים כלבים של זהב בכשפים, שאם יבא אדם לשם היו נובחים,

הגליון הזה נתנדב על ידי

מוה"ר ר' יחיאל חב קליין הי"ו לרגל השמחה השוריה במעוני בתגלת בני למול טוב	מוה"ר ר' שלמה זלמן פאללאק הי"ו לרגל השמחה השוריה במעוני בתגלת בני למול טוב	מוה"ר ר' בנימין שאלאמאן הי"ו לרגל השמחה השוריה במעוני ברולדת בני למול טוב	מוה"ר ר' מנחם מארקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השוריה במעוני בנישואי בתו למול טוב	מוה"ר ר' משה יוסף גלויבער הי"ו לרגל השמחה השוריה במעוני בארסו בני למול טוב
--	--	---	---	--